

50 år siden frigjøringen av Finnmark

Vi «tyskerjævler»

KIRKENES (Dagbladet): – Jeg var en «tyskerjævel», som ikke fortjente annet enn juling, juling og atter juling, forteller Anton Mikkelsen (53) i Kirkenes.

Hans far, Toni Koppmann, var tysk soldat i det okkuperte Finnmark. Fra Anton lærte å gå, fikk han klar beskjed om hvor lite han var verdt.

– Ganske fort skjønte jeg at det var bare én måte å overleve på, jeg måtte bli sterk og kunne ta igjen. De banket meg med stokker og steiner, det var en forferdelig tid, husker Anton.

Mange ganger funderte han på å ta livet sitt. Hverdagen var ikke til å holde ut. Heldigvis var hjemmet et harmonisk fristed, hans norske stefar godtok ham som sin egen. Men det var ikke lett å vokse opp i et fritt Kirkenes hvor befolkningen hadde så sterke krigsminner.

Det ble født 246 barn med tysk far og norsk mor under og like etter krigen i Kirkenes. Til tider oppholdt 100 000 tyske soldater seg i Sør-Varanger. De hadde fine klær og god mat, de var unge og sjarmerende. Mange jenter falt for deres bort.

Skamklipt

Etter krigen fikk jentene svi for sin lettsindighet. Noe av det første de norske styrkene som kom til Kirkenes gjorde, var å straffe «tyskerjentene». Skamklipping var mildeste reaksjon, noen ble mishandlet.

En kilde forteller til Dagbladet at norske frigjørings soldater puttet isbiter opp i underlivet på jentene, som alle ble utstøtt av samfunnet i mange, mange år. De måtte alltid ta til takke med jobbene ingen andre ville ha.

– Også de voksne plaget oss, både på skolen og ellers. Jeg ble beskyldt for å jukse hvis jeg gjorde det godt, og fikk kjøft hvis jeg ikke gjorde lekseene, alt var galt. Ofte måtte jeg sitte igjen for fing jeg aldri hadde gjort, jeg ble alltid syndeubukken. En slik behandling setter sine spor i et barnesinn, sier Anton Mikkelsen.

Men han ønsker ikke hevn mot noen, da har lepet mange sår. Han lærte fort at det ikke var lurt å stikke hodet fram. I voksenalder har han vært tillitsvalgt

FAREN Toni Koppmann som Hitlers soldat i Kirkenes. (Privat foto)

246 barn med tysk far og norsk mor i Kirkenes

ved A/S Sydvaranger, da kunne han fortsatt få høre at «han der, han er nå egentlig ikke en av oss, han skulle ha vært et annet sted».

Motte faren i 92

Både Anton og hans mor var sikre på at Toni Koppmann, Antons far, falt i kampene om Kirkenes. Derfor anstrengte ikke Anton seg for å finne sine tyske røtter, dessuten var det best å glemme.

– Men for tre-fire år siden hørte jeg at noen tyske turister i Kirkenes hadde spurt etter meg. Det skjønte jeg ikke noe av, far var jo død. Så begynte vi å sjekke litt, men kom ingen vei, heller ikke Prelesesatmen kunne hjelpe oss.

– Etter gjenforeningen av Øst- og Vest-Tyskland, var det kona mi som nevnte at kanskje min far hadde boddet i øst. Vi kontaktet Røde Kors, som fort

fant ut at far levde i beste velgående i Rosenheim, og han ville gjerne ha kontakt.

Nervøs samtale

Anton snakker ikke så mye tysk, og den første nervøse telefonsamtalen mellom far og sønn var stotrende. Krigen hadde splittet dem for 50 år siden, begge hadde gjennomgått tunge år, deres skjebne var beseglet av vårt århundres største tragedie.

Sommeren 1992 dro familien Mikkelsen fra Sør-Varanger til Tyskland og Toni Koppmann. Toni fant aldri en ny livsledsageriske, Anton er hans eneste barn.

Hardt skadd

I morgen skal Anton Mikkelsen være tilskuer til det store frigjøringsjubileet i Kirkenes. Hans historie har ingen plass i denne seremonien. Seierherrenes triumf skal gjenlyde fra landsende til landsende.

Anton ber mer om forståelse enn om verdighet. Han er ikke bitter, men sier at krigshistorien ikke er svart-hvit. Mange i Kirkenes har i det stille vært skamfulle over de norske soldatens behandling av «tyskerjentene».

– Soldatene levde godt i England under krigen, mens lokalbefolkningen i Kirkenes sultet og fro. Hvilken rett hadde soldatene til å domne og straffe med én gang de kom hit? spør en kilde i Kirkenes via Dagbladet.

Stort blodtap

– Alle kriger er fryktelige, og det er sivillbefolkningen som rammes. Far var en liten brikke i det store spillet. Han ble skadd flere ganger. Ved Litsa-fronten var kampene grusomme, tyskerne var helt omringet, far fortalte at det var bajonettene som avgjorde hvem som skulle leve videre.

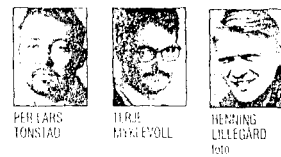
Toni ble alvorlig skadd i kampene mot russerne. Med stort blodtap klarte han å sløpe seg unna kampsonen, og ble plukket opp av en hundepatrulje. Etter det ble han sendt til sjukehus i Østerrike.

– Er det med en bismak i munnen at du nå deltar i frigjøringsjubileet?

– Det er viktig å ikke glemme. Dagens unge vet jo ikke hva som skjedd. I dag, så lenge etter, må vi kunne tale å høre hele historien. Det var ikke nødvendig av de norske soldatene å behandle jentene i Kirkenes så nedverdligende, sier Anton Mikkelsen.

REPORTASJE:

TENKTE PÅ SELVMORD: – De banket oss «tyskerunge». 1992 motte sin tyske far.

MOTE MELLOM FAR OG SØNN: Anton trodde faren falt under krigen – men etter gjenforeningen av Øst- og Vest-Tyskland fant Røde Kors ham i beste velgående. Sommeren 1992 dro familien Mikkelsen på tysklandstur: Toni Koppmann og Anton Mikkelsen – far og sønn – møttes for første gang. (Privat foto)

Norske soldater over ekse

KIRKENES (Dagbladet): I alle år etter krigen har Garnisonen i Sør-Varanger forberedt seg på én eneste oppgave: Å kjempe mot russerne i tilfelle krig. Men i går ble alt omsnudd. Leiren ble åpnet for russiske elitesoldater. De fikk utlevert norske AG-3, og blir til og med underlagt norsk kommando!

– Verden har sammelig forandret seg, sier tennk Jann Eggen. Han har kommandoen over 18 norske og sju russiske soldater som skal stå paradedakt når kong Harald, forsvarsmister Jørgen Kosmo, utenriksminister Bjørn Tore Godal og hans russiske kollega Andrej Kosyrev mandag kommer til Kirkenes for å delta i 50-årsjubileet for frigjøringen av Finnmark. De russiske soldatene skal bo i ei

kasernelike mjl kenes. Fratatt De ingt ved infidalen, s egne vÅ Men russiske Garniso

r» fikk bare juling

ket oss «tyskerunger» med stokker og steiner. Mange ganger var jeg inne på tanken om å ta livet mitt, sier Anton Mikkelsen (53), som først i

r eksersis med «fienden»

delret seg. Han har og sju på para- varsminis- og hans Kosyrev nes for å jøringen al bo i ei

kaserne midt inne i den topphemme- lige militærleiren ei mil utenfor Kir- kenes.

Fratatt våpnene
De unge soldatene, som tjenestegjør ved infanteriavdelinger i Pechenga- dalen, skulle egentlig benyttet sine egne våpen under markeringene.

Men våpnene ble beslaglagt av russiske grensevakter. Sjefen ved Garnisonen i Sør-Varanger måtte

derfor utstyre soldatene med NATO- våpenet AG-3. Bajonett fikk de også.

Bare de beste
– Denne AG-3'eren er mye tyngre enn vår kalashnikov. Derfor må vi nok øve mange timer før vi behersker alle greiene, sier 19 år gamle Boris Aichev fra Sibir.

Aichev sier det var en æressak å få delta. Bare de beste soldatene ble plukket ut til å delta i seremoniene.

SLIK MÅ DU HOLDE: Fenrik Jann Eggen instruerer russiske Boris Aichev i hvordan han skal behandle en AG-3. Menig Fredrik Matheson i forgrunnen.

Frigjøringen av Finnmark

■ For 50 år siden marsjerte Den røde armé inn i Øst-Finnmark og frigjorde den første biten av det okkuperte Norge. 24. og 25. oktober markeres 50-årsjubileet for frigjøringen i Kirkenes.

Dagbladet vil gjennom denne reportasjeserien presentere mennesker som sto midt opp i kampene.

«Festung Kirkenes» var tyskernes base for å ta Murmansk og det nordvestlige Sovjetunionen. Over 100 000 tyske soldater holdt til i området i perioder.

Bare én by i Europa (Valletta på Malta) ble utsatt for flere bombeangrep enn Kirkenes.

Tyskerne bygde flyplass, tunge stillinger og opprettet fangeleirer i Øst-Finnmark.

De tyske troppene kom aldri lenger enn 45 kilometer fra Murmansk. Sovjetiske styrker drev dem tilbake mot Kirkenes i oktober 1944.

Russerne oppgir at de hadde 15 773 falne under de siste kampene. Tyskerne tapte rundt 9000 soldater, mens ni norske menige falt under felttoget i Finnmark.

Norges allierte viste liten interesse for å delta i frigjøringen av det nordlige Norge. Og de norske myndighetene i London kunne bare sende en symbolsk styrke på 300 mann.

I MORGEN: – Vi fant 93 døde bare i sommer.